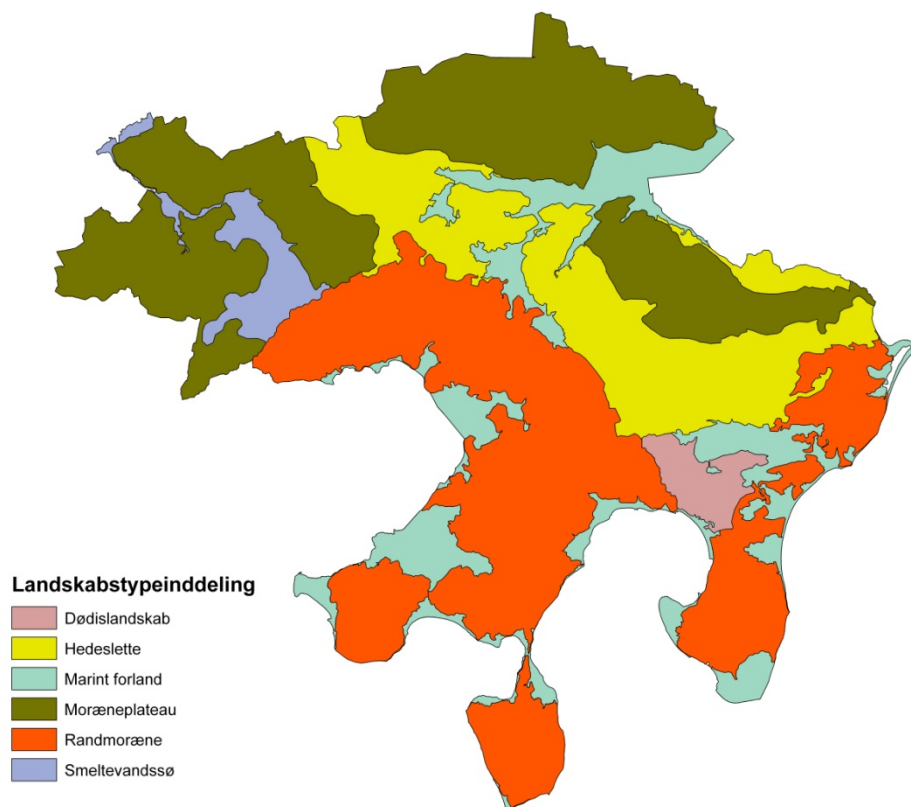

Tema: Overordnede landskabstyper

Navn: Landskabstypeinddeling

Vektorbaseret optegning af hovedlandskabstyperne baseret på Petersen og Pedersens kort over hovedelementerne i landskabsdannelsen på Djursland fra bogen Djurslands Geologi, GEUS, Kbh. 1997.

Afgrænsningerne er i et vist omfang afstemt efter højdeforholdene i landskabet, som disse fremgår af højdekurvetemaet fra KMS. Det gælder således overalt for de marine forlandsområder, der mod land er afgrænset efter 5-meter højdekurven, da Stenalderhavets overflade formodedes at have stået 5 meter højere end havoverfladen gør i dag. Samme højdekurve (5 meter højdekurven) har også været udgangspunkt for registrering af stenalderkystskrænterne.

Hvad afgrænsningen af hedesletteforekomsterne angår, har højdeforholdene ligeledes været inddraget. Til hedesletten regnes primært de plane områder, mest udtalt på strækningen mellem Tirstrup og Kolind, hvor forekomsten af flodsletteler, -sand og -grus dominerer, men man kunne også godt forsvare at have inddraget randområder med forekomster af smeltevandssand og -grus, som er et resultat af den samme landskabsdannende proces som den egentlige hedeslette. Her er dog valgt at "forsvare" hedeslettens dominerende karakteristika, fladen, som afgrænsningskriterium.

Ved afgrænsning af randmoræneforekomsterne har tilstedeværelsen af de karakteristiske langstrakte randmorænebakker været et afgørende kriterium.

Temaet landskabstypeinddeling indeholder disse del-lag:

Farvekode (CMYK)	C	M	Y	K
Dødislandskab	16	38	38	0
Hedeslette	10	10	100	0
Marint forland	38	16	24	0
Moræneplateau	55	55	100	0
Randmoræne	0	67	100	0
Smeltevandssø	38	33	16	0

Landskabstyperne

bestemmelse og afgrænsning

Begrebet *landskabstype* er knyttet til klassifikationen af naturgrundlaget. Naturgrundlaget omfatter i denne sammenhæng *geomorfologi, terrænforhold, hydrologi og jordtype*.

Ud fra en bestemmelse af de geomorfologiske, terrænmæssige, hydrologiske og jordtypemæssige forhold er det muligt at inddele landskabet i en række overordnede landskabstyper. For Syddjurs Kommunes område er de overordnede landskabstyper:

Moræneplateauet

Smeltevandslandskabet

Hedesletten

Dallandskaberne

Dødislandskabet

Randmorænelandskabet

Parallelryggede randmorænebakker

Kystlandskabet

Marint forland

Kystparallelle klitrækker

Indsander/flyvesand

Moræneplateauet

Moræneplateauet dominerer landskabet mellem Tirstrup Hedeslette og Skodådal (Pederstrup Morænelandskab), landskabet nord for Tirstrup Hedeslette og Kolindsund (Fjeld Skov og Nimtofte Morænelandskab) samt den vestlige del af kommunen (Hornslet Moræneplateau og Mørke Moræneplateau). I dannelsesmæssig sammenhæng er der tale om ét morænelandskab formet af Nordøstisens fremstød ned over Djursland under sidste istid, Weichelistiden, samt af den efterfølgende afsmeltning fra den jyske hovedopholdslinje tilbage i nordøstlig retning. Under denne afsmeltning, der populært sagt foregik i ryk, opstod de parallelryggede randmorænebakker, som er et af de gennemgående kendetegn ved de ovennævnte /nordlige) moræneplateauområder. Et andet gennemgående træk er at moræneplateauet ligger i ca. 40 meters højde og derover og stedvis når højder omkring 70 meter (bl.a. ved Hvilsager, Lemmer og Søby Høje). Omend fællestrækkene for moræneplateauområderne er tydelige er der også forhold ved hvert af de tre områder, der adskiller dem fra hinanden. Således er det parallelryggede bakkelandskab i Fjeld Skov egentlige israndsbakker, mens bakkerne på moræneplateauet i øvrigt er det, der populært kaldes falske bakker, som er fremkommet ved dalerosion. I området omkring Fjeld Skov finder man desuden de karakteristiske moseområder som Brunmose og Stadsborg Mose.

Smeltevandslandskabet

Smeltevandslandskabet består dels af den store og helt dominerende Tirstrup Hedeslette, dels af mindre smeltevandsformede dal- og terrasselandskaber som den markante Skodådal mod nord, og den ligeledes markante terrasseforekomst langs det sydlige forløb af Tirstrup Hedeslette fra Skærsø Plantage mod sydøst over Langsø og Øjesø til den inddæmmede Korup Sø mod nordvest. Landskabet har her præg af dødislandskab med mange afløbsløse lavninger og huller. De nævnte søer formodes også at være dannet af større efterladte isblokke ved isens tilbagetrækning ved sidste istids afslutning. Mod syd er terrasselandskabet præget af markante erosionskløfter som man fx kan opleve det omkring Ørnbjerg Mølle.

Randmorænelandskabet

Randmorænelandskabet fremstår umiddelbart som den mest dramatiske landskabstype med de voldsomt kuperede bakkeforløb af parallelryggede randmorænebakker der fra mange vinkler anskueliggør landskabsdannelsen i området. Hele det sydlige Djursland er præget af Det Ungbaltiske Isfremstød der trængte op fra Østersøområdet ved sidste istids afslutning. Her pressede to tunger af is sig ind i det, der efterfølgende blev til henholdsvis Kalø Vig og Ebeltoft Vig. Under den proces blev eroderet materiale fra de to tungebækkener skubbet foran isen og presset op i de allerede eksisterende aflejringer og "blandet" med disse. Området nord for Kalø Vig, Mols, Mols Hoved halvøen, Helgenæs og Helnæshalvøen er alle markant præget af Det Ungbaltiske Isfremstød og gletscherens frem- og tilbagetrækninger ved sidste istids afslutning.

Kystlandskabet

Kystlandskabet består geomorfologisk set af marint forland fremkommet ved den landhævning, som stadig pågår, samt en række "kystprofiler", hvortil hører vigene, udligningskysten, strandvoldsdannelserne og krummoddeformationerne langs den nuværende kystlinje. Udligningskystens karakteristiske stenbestrøning på lavt vand og tilhørende åbne kystklinger er et eksempel på et kystlandskab, der omfatter såvel land- som vandterretorie (fx Mols Hoved) mens de tilgroede klinger vest for Lushage repræsenterer en afsluttet

kystudligning og derfor så at sige ender ved vandkanten. Til kystlandskabet bør man også regne stenalderkystskrænterne, der som en slags reliktilandskab viser tilbage til kystforløbet da Stenalderhavet stod højest (omkring 5 meter over nuværende havniveau).

Et særligt aspekt af kystlandskabet udgør klitlandskaberne der i mindre omfang findes som kystparallelle klitrækker og desuden som indsander der på Syddjursland er knyttet til Tirstrup Hedeslette. Som i tilfældet med stenalderkystskrænterne kan man også her med en vis ret tale om "reliktilandskaber" da åbne indsander for længst er plantet til som led i kampen mod sandflugten der helt op i 1800-tallet hjemsøgte Djursland. Flyvesandsforekomsterne på Tirstrup Hedeslette lader sig stadig lokalisere som jordbundsforhold men ikke som en synlig landskabs(under)type.